BOKEN FÖR DAGEN OM OSS ALLA

EUROPAS MÄNNISKORASER OCH FOLKSLAG

AV

ROLF NORDENSTRENG

Den kände sociologen professor EDVARD WESTERMARCK i London, som tagit del av boken, skriver till författaren: "Den är ytterligt intressant och mycket väl skriven och jag lyckönsker dig till boken".

Pris 5 kr 50 öre.

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

Armeniernas läge.

Af en som varit ibland dem.

En svensk officer skärskådar fru Marika Stjernstedts uppgifter.

Nyligen hemkommen utifrån har jag just nu — alltså något sent — satts i tillfälle att taga del af två svenska broschyrer i armenierfrågan, Ossiannilssons "Sven Hedin — adelsman" och Marika Stjernstedts "Armeniernas fruktansvärda läge".

Den förstnämnda boken gick hums i pappersskorgen. I all dess tilla dolda afund mot figuranten å titelbladet retade den mig mer än ou ledare i Dagens Nyheter. Den andra, som tyckes vara genomandrad af verklig medkänsla för de lidande armenierna, har jag läst igenom upprepade gånger, och det är egentligen den och dess felaktigheter, mitt inlägg afser.

Jag vågar påstå, att knappast någon annan svensk hatt tillfälle såom jag att ingående och på nära håll studera armenierväldet, enär jag i ungefär en månads tid färdats midt ibland alla de emigrerande stackarna, och detta just under den tid, senhösten 1915, som de påstådda brutaliteterna enligt de båda författarna voro särskildt svåra.

Jag vill hoppas, att hvad jag här nedan efter egna iakttagelser meddelar, skall vara ägnadt att förtagna de intryck af omänskligheit och barbari från turkars och tyskars sida, som gärna vilja tränga sig på vid läsningen af de båda arbetena.

Såvidt jag fattat innehållet i böckerna rätt, vilja båda författarna påbörda turkarna och äfven tyskarna medvetna öfvergrepp eller rent af grymheter.

Min egenskap af ögonvittne ger mig rätt och plikt att protestera mot dylik trafik, och efterföljande, på upplefvelser stödda relation, skall stärka denna protest.

Trots det att jag varit och är en så utpräglad vän af Tyskland och dess bundsförvanter, som det med min ställning af ett neutralt lands tjänare är förenligt, stortade jag dock min färd från Konstantinopel in öfver asiatiska Turkiet med en viss förutfattad, delvis af amerikanska resenärer bibragt, mening angående armeniernas förtryck från deras turkiska herrars sida. Gud, sådant elände jag skulle få skåda, och till hvilka grymheter jag skulle bli vittne! Och ehuru en lång tjänstgöring i Orienten icke bibragt mig den uppfattningen, att armenierna, trots sin kristendom, just äro några Guds barn, beslöt jag hålla ögonen öppna för att konstatera i hvad mån ryktena om turkiska öfvergrepp och om namnlöst elände talade sanning.

Nog fick jag skåda elände alltid, men af några planmässiga grymheter intet, absolut intet.

Det är just därför det har synts mig så nödvändigt att taga till orda.

Från början är det oundvikligt att fastslå, att en förflyttning af de opålitliga armeniska elementen från norra delen af det osmaniska väldet söderöfver var för turkiska regeringen betingad af tvingande skäl.

Särskildt viktigt torde det hafva varit att från Erzeroumdistrikter afägna alla dessa armeniska belygare, som endast väntade på en ryss invasion för att göra gemensam sak med invasionshären mot den hatade lagliga öfverheten. När Erzeroum i februari 1916 föll, yttrade till mig en armenier, med hvilken jag just delade rysk fångenskap, något, som jag tydde till: "Det skulle ha fallit långt förut, om vi fått vara kvar". Att ett land som Turkiet, hotadt och angrepet af mäktiga yttre fiender, söker säkerställa sig mot lömska inre sådana, lärer väl ingen kunna klandra.

Jag tror det rittnar om vanföreställning, när man påstår, att armenierna lefva under det oafbrutna trycket af något slags turkiskt trälldomsok. Det finnes folkslag, som ha det sämre ställdt. Eller hvad sägs om indiska kulis och bengaler under engelskt herradöme, och de persiska nationalisterna i Azerbeidjan under ryssarnas "penetration pacifique", och negrerna i belgiska Kongo och indianerna i kautschukdistrikten i franska Guyana? Alla dessa, andra att förtiga, synas mig i högre grad än armenierna vara offer för ett permanent tryck. I regel får man väl anse, att ett beständigt, om ock en smula mildare, förtryck är för ett folkslag odrägligare att uthärda än ett blodigt, men hastigt öfvergående utslag af despotism, eller just öfvergrepp af den art, som tid efter annan fäst Europas uppmärksamhet på den armeniska frågan. Frånsedt dessa periodiska s. k. massakrer, hvilkna orsak utan tvifvel till stor del bör tillskrifvas armenierna själfva, tror jag nog, att dessa behandlas drägligt.

De hafva ju sin egen religion, sitt eget talespråk, sitt eget skriftspråk, sina egna skolor etc.

Hvad beträffar den nu omskrifna stora armeniska emigrationen, så är jag den förste att vidgå, att anstalterna från turkisk sida till minskande af flyktingarnas besvärligheter lämnade mycket öfrigt att önska. Men jag framhåller än en gång i rättvisans intresse det svåra läge, i hvilket Turkiet, såsom tre mäktiga fienders anfallsobjekt, befann sig, och jag anser det hart när omöjligt för turkarna att under sådana omständigheter ha kunnat upprätthålla en ordnad hjälpverksamhet.

Jag har sett dessa stackars flyktingar eller "emigranter", för att tala med Tanius ord, sett dem på nära håll.

Jag har sett dem på järnvägstågen i Anatolien, i oxvagnar i Konia och annorstädes, till fots i oräkneligaskaror uppe i Taurusbergen, i läger i Tarsus och Adana, i Aleppo, i Deir-el-Zor och Aus.

Jag har sett döende och döda längvägarna — men bland hundratusenden måste naturligtvis dödsfall inträffa. Jag har sett barnlik sönderslitas af schakaler och ynkliga individer sträcka fram beurangelsarmar under skärande rop om "ekmek" (bröd).

Men jag har aldrig sett direkta turkiska öfvergrepp mot de af ödet slagna. En enda gång såg jag en turkisk gendarm i förbifarten vispa till ett par efterliggare med sin piska; men liknande har jag själf varit utsatt för i Ryssland, utan att knota, vare sig då eller senare.

I Konia bodde en franska, madame Soulié, med familj och en italienska tjänarinna. De bodde där, trots kriget, och turkarna gjorde dem intet ondt. Och hvad de i staden stationerade tyskarna angår, så kallade hon dem "vara änglar". "De gifva alli hvad de hafva till armenierna!" Sådana bevis på tysk offervillighet konstaterade jag öfverallt, där tyskar vistades.

I Aleppo tog jag in hos armeniern Bäron, ägare af ett stort hotell. Icke förtalde han mig om några turkiska grymheter, ehuru vi rätt mycket dryftade hans landsmäns belägenhet. Vi talade också om Djemal pascha, som skulle komma dagen efter och hos hvilken jag skulle ha företräde. Bäron yttrade sig sjunnerligen berömmande om denne man, hvilken för resten minst af allt verkade bödel.

I Aleppo stadde jag en armenisk tjänare, som sedan under ett par månaders tid var mitt dagliga sällskap. Icke ett ord har han berättat mig om turkiska grymheter, vare sig i Aleppo eller i hans födelsestad Marrasch eller annorstädes. Jag måste ovillkorligen tro på öfverdrifter från fru Stjernstedts sagesmäns sida, och sätter icke ett dugg tillit till de af henne åberopade armeniska auktoriteterna.

A sidan 44 t. ex. talar fru S. om Meskene och en armenisk doktor Turoyan. Jag var i Meskene, just när denne skulle ha vistats där. Jag såg mig noga omkring öfverallt, efter historiska minnesmärken, ty Alexander den store gick här öfver Eufrat, och gamla testamentet talar likaledes om platsen. Där fanns icke ett spår af några armeniergrafvar, och icke af några armenier heller, med undantag för min nyssnämnde betjänt. Jag unser hr Turoyans vittnesmål synnerligen apokryfiskt, och vågar till och med betvifla, att denne herre, om han existerar, ons varit där på den angifna tiden. Om förhållandena i Meskene verkligen varit sådana, som han angifvit, vill då någon på allvar tro, att de misstänksamma turkarna sändt dit en armenier med "ett uppdrag af regeringen"?

I fjorton dagar följde jag Eufrat; det är alldeles otänkbart, att jag icke under denna tid skulle skådat åtminstone något af de armenierlik, som enligt fru Stjernstedts uppgifter, då skulle en masse ha drifvit utför flodan. En min reskamrat, Oberstabsarst dr Schacht färdades på själfva floden. Han hade heller intet sådant att förtälja, när vi i Bagdad träffades.

Allt som allt, jag tror, att fru Stjernstedt något okritiskt godtogil de härrsande skildringar från mer eller mindre partiskt håll, hvilka bildat underlaget för hennes föredrag.

Härmed vill jag dock icke förneka armeniernas svåra läge, som nog kan motivera den af fru Stjernstedt igångsatta insamlingen.

Men jag vill, såvidt det kan anses ligga inom att ögonvittnes makt, absolut bestrida, att de reguljära turkiska gendarmeritrupper, som öfvervakade förflyttningarna, gjort sig skyldiga till några grymheter.

Längre fram vill jag i annan form, helt opartiskt och neutralt såsom nu, behandla armenierfrågan, men för tillfället må det anförda vara nog.

Rättvik 1 april 1917.

HJ Pravitz.

HYLIN'S »RAKIN»

Gentlemännens rakkräme

"Som

Ett och

Medan det annu den
föll snö och slaskade i
stad, arbeta skräddarna
gen hålla på att göra
till våren. Ty den står
kar på dörren, och stockhol
ta emot den i en toalett,
på länge och elegantare
der dessa krigsår.

Som bekant ha damskrä
dekreterat, att vårdräkten
"rak" och sitta lätt och
gjuten. Och detta ha vi red
sedan talat om. Men för
teckneren som med sitt
visa, hur modet ter sig,
med fackkunskap kunna
anteckningar till bilderna
med cheferna för de tre
farerna Holmblom, Cont
Ellte, som ha ett och
ta om form, färg och
nernas värmod.
nämligen lyckats
ter i *ylle* och kunna
exakta upplysningar om
ra modet på kontinenten
cig ut. Formen äro vi
klara med, och hvad
material, så är enfärgadt
nerått med skotskt sidan

"Hela arbetet bär en verklighetsprägel, som man ej kommer förbi. Framställningsformen är utomordentligt fängslande, boken kan läsas som en spännande roman", skrifver Axel Essen i Stockh.-Tidn. om "En hemlig agents afslöjanden" af dr Armgaard Karl Graves. 3:e uppl. (6:e—8:e tusendet) utkommen, tillökad med ett nytt kapitel, som censurerades i den ursprungliga engelska uppl. Pris kr. 2:50. Lindblads Förlag, Uppsala. (Annons.)

På grund af spekulationen i makaroni, som ägt rum, och af därigenom föroraakad onaturlig stegring i priset på denna vara, ha maskaronifabrikerna fastställt ett detaljpris för s. k. kriskaroni af kr. 1.20 pr kg. för märket Ideal och kr. 1.22 pr kg. för stänger, med undantag för platser, belägna norr om Härnösand, där priset skall vara kr. 1.23 resp. kr. 1.27 pr kg.

Frivillig begrä
af brödranson

Hvad man säger på brö
om planen.

Den goda tanken är likt a

En insändare har under
statsministerns mening
tet framkastat tanken på
sora en *frivillig* systemati
ning i de bättre situerades
ner till förmån för dem so
i behof af ökade brödration

Tanken har väckt anklan
diskuterar nu sättet för sy
nande. Det föreslås sålund
hvarje brödldistrikt skulle
frivillig besparingsbyrå, di
önskade kunde sålänna en
sina räkgupenger, under f
besparingsbyrån behållolo
gos till grund för en mots
ning af påbrödsransonerna.

En viss del af de på s
na påbrödsransonerna s
hålles samma district, so
sparingen, under det att
skulle användas till utjä
disproportionen mellan beh
sparingsmöjligheter för olik

På brödbyråerna, där N.
sig för angående meningen
get, ställer man sig sympati

Huru få jorden att ge det mesta möjliga

hösten 1917? och den härigenom ökade skörden kan icke komma Sveriges folk till godo förrän under konsumtionsåret 1918—19. Och nu gäller det allra främst en ökad produktion i och för användning under konsumtionsåret

turgödsel, så är denne proportionsvis vida rikare på kväfve och kali än på fosforsyra, hvarför i nämnda fall kräfves en kompletterande konstgödsling med 80 à 100 kg. 20 proc. super pr

de samt framhöll utförlig
synnerlig skärpa de vikti
ren för en ökad potatisproc

Vi måste odla mycket mo